

- сфері будівництва? URL: <https://e-construction.gov.ua/ua/chi-mojna-vvesti-v-ekspluataciju-obekt-u-vipadku-zmin-v-proektni-dokumentacii-i-zmini-pidriadnika-chi-zamovnika-na-etapi-budivnictva>
3. Як в Україні проходить цифрова трансформація ринку нерухомості? URL: <https://kyivschina24.com/news/yak-v-ukrayini-prohodyt-cyfrova-transformacziya-gynku-neruhomosti>
  4. Про схвалення Концепції впровадження технологій будівельного інформаційного моделювання (BIM-технологій) в Україні та затвердження плану заходів з її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.02.2021 р. № 152-р. Дата оновлення: 03.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/152-2021-%D1%80%23Text#Text>
  5. У Мін'юсті заявили про відновлення роботи Держреєстрів після масштабної кібератаки. URL: <https://www.unian.ua/society/kiberataka-na-min-yust-derzhavni-reyestri-vidnovili-robotu-12889875.html>

СУЧАСНІ ГРОШІ: ТРАНСМІСІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ

САПАЧУК ЮРІЙ,

доцент Національного університету
«Києво-Могилянська академія», Україна
(orcid.org/0009-0008-2387-6343)

Сучасні теорії грошей і грошової політики тісно пов'язані з уявленням, згідно з яким гроші покликані до життя товарно-ринковою формою організації суспільного виробництва, особливості й принципів ринку якої можуть і повинні бути виявлені незалежно від феномена грошей. Показово, що в базовій моделі загальної ринкової рівноваги Л. Вальраса гроші взагалі відсутні. В цій моделі ціна визначається аукціоном у довільно обраних одиницях під тим приводом, що для господарюючих суб'єктів (власників товарних запасів) значення має не грошова форма вираження цін, а винятково їх співвідношення, що показує, у яких пропорціях одні товари можуть бути заміщені іншими. Йдеться про те, що, оскільки планований попит на товари обмежується їхнім наявним запасом (пропозицією), надлишковий попит на одних товарних ринках при будь-якому наборі товарних цін урівноважується за вартістю надлишковою пропозицією на інших, що, нібито, дозволяє знайти методом проб і помилок набір рівноважних цін. Гроші

виступають інструментом, що полегшує товарообмін, або, говорячи сучасною мовою, призначення грошей полягає в тому, щоб скорочувати витрати, пов'язані з ринковими трансакціями [2, 4] [3; Р. 251–265]. Однак у будь-якому суспільстві гроші сприймаються й використовуються господарюючими суб'єктами не тільки як інструмент придбання товарів, але і як форма багатства, придатна й зручна для нагромадження. У будь-якому суспільстві так чи інакше вирішується питання про те, скільки працювати і яку частину результатів виробництва спожити, а яку – зберегти з метою нагромадження багатства. Гроші дають можливість ухвалювати рішення щодо цього питання незалежно від натуральної форми вироблених продуктів, далеко не завжди придатних до нагромадження. Саме тому корисні речі й послуги відчужуються в процесі здійснення обміну на гроші (перетворюються в товари), а бажання збільшити грошові запаси (нагромадження) стимулює суспільне виробництво на всіх історичних щаблях його становлення й розвитку.

Ідея вторинності грошей стосовно товарів належить ще Адаму Сміту, який розвиток товарного виробництва та торгівлі пов'язує із прогресуючим поділом праці та спеціалізацією виробництва, і, відповідно, зростанням на цій основі продуктивності й ефективності суспільного виробництва. Розглядаючи питання виникнення грошей, Сміт відзначав, що безгрошову торгівлю (обмін) ускладнюють не витрати пошуку торговельних партнерів, а існуючі накопичені товарні запаси. Зрозуміло, що ані Сміт, ані хто-небудь інший не заперечували доцільність використання засобів обміну при розширенні обсягів торгівлі. Але оскільки, у якості засобів обміну гроші можуть бути замінені різного роду комерційними паперами, кліринговими системами, кредитними картами й т. п., це ставить ряд серйозних питань, якщо дана функція грошей розглядається в якості вихідної й (або) домінуючої серед передумов розширення торгівлі й товарного виробництва.

Оскільки витрати на утримання в більшості випадків мають значення, для розвитку торгівлі потрібні насамперед автономні грошові запаси, щоб кожен міг запропонувати в обмін на товари такий «товар», витрати на утримання якого не перевищують витрат на утримання будь-якого іншого товару. Процеси формування автономних грошових запасів пов'язані із процесами ціноутворення на всіх щаблях становлення й розвитку ринкової економіки. Саме попит на гроші створює єдність процесів ринкового ціноутворення, оскільки усуває надлишковий попит на товари з порівняно низькими витратами утримання.

Дуже близько до такого розуміння походження й призначення грошей підійшли К. Менгер і Дж. М. Кейнс, які звернули увагу на залежність між властивістю ліквідності, тобто здатністю господарських благ до обміну, і їх здатністю до нагромадження. К. Менгер, наприклад, розглядаючи еволюцію історичних форм грошей, відзначає, що в кочових народів домашня худоба легко обмінювалася на будь-які блага, оскільки була оптимальною для нагромадження формою багатства. За інших обставин (поділ праці, поява міст із населенням, що займається переважно ремеслом) привабливість худоби для нагромадження падає, адже зростають витрати, пов'язані з її утримуванням. Тому із розвитком суспільства можливість використовувати худобу як інструмент платежу поступається місцем можливості використовувати для збуту інші блага, а саме метали, особливо золото й срібло.

На жаль, постулати нової класичної школи, яка стала мейнстрімом в кінці 70-х рр., реабілітували твердження щодо здатності ринкової економіки до самоорганізації й саморегулювання. Згідно закону Сея, ринкову рівновагу знову напряду пов'язують із гнучкістю цін та залежністю попиту від пропозиції.

Сучасний кейнсіанський підхід щодо ролі грошей в ринкових відносинах є більш гнучким та теоретично обґрунтованим [5, с. 3]:

– Згідно відомого висловлювання Р. Клауера, *«гроші купують товар, товар купує гроші, але товар не купує товар»* [3, с. 103].

– Гроші – завжди борг, вони не є товаром першої пропозиції і мають кредитну природу.

– Існує можливість боргового дефолту ринкових суб'єктів внаслідок дії ендогенних чинників грошово-кредитної сфери.

На цих трьох постулатах ґрунтується сучасна кейнсіанська теорія грошей, яка розвиває теоретичні підходи монетарного кейнсіанства (посткейнсіанства). Критикуючи нейтральну класичну концепцію грошей, представники кейнсіанського напрямку зазначають, що гроші в ринковій економіці є не просто інструментом ринкового товарного обміну, а саме метою виробництва. Незважаючи на те, що простий обмін (бартер) історично передує товарно-грошовим відносинам, значний імпульс у конституюванні грошей справила саме держава виконуючи фіскальні функції та впорядковуючи грошовий обіг у країні.

Торкаючись інституційного підходу щодо з'ясування природи грошей, слід зазначити, що важливою властивістю грошових відносин є довіра. Інституційний аспект підтримки довіри при здійсненні грошових транзакцій показує, що учасники економічних обмінів прагнуть захистити свої очікування, спираючись на ієрархічні

структури допоміжних інститутів (контролюючі державні органи, спілки підприємців, споживачів тощо), що відіграють роль страхових або гарантуючих механізмів у процесі здійснення грошових операцій. Але ці організації подекуди демонструють нездатність упоратися з покладеними на них завданнями, оскільки їх діяльність утруднена відсутністю гаранта вищої інстанції та складністю прогнозування поведінки сучасних монетарних систем. За відсутності надійних підстав для прояву довіри економічні агенти змушено вертатися до стану пасивних довірчих очікувань, заснованих на комбінації некритичної віри й слабого індуктивного знання, безуспішно намагаючись вийти із цього стану за допомогою допоміжних інституційних механізмів, що діють у грошовому середовищі.

Гроші – складний комплексний соціальний інститут, а не просто функціональний механізм, що опосередковує процес ринкової купівлі-продажу. В сучасній монетарній сфері, особливо після глобальної фінансової кризи 2008–2010 рр. держава та Центральні Банки (ЦБ) намагаються активно стримувати пропозицію приватних грошей Комерційних Банків (КБ). Науковою підвалиною даного підходу стала Сучасна Грошова Теорія (ММТ) У. Мітчела, Л. Рея та М. Уотса. Та концепція суверенних грошей Й. Хубера. Дані концепції поєднує те, що в них практично немає місця приватним грошам КБ. В обігу знаходяться тільки суверенні гроші, емісія котрих закріплюється за ЦБ. Ці гроші покривають дефіцит бюджету, а обслуговування та погашення державного боргу здійснюється також за рахунок грошової емісії ЦБ. При цьому більша частина суверенних грошей повинна обслуговувати державні підприємства на безвідсотковій основі та без повернення, а незначна частина – спрямована на ринок міжбанківського кредитування, безпосередньо пов'язаного з обслуговуванням інвестицій та економічним зростанням.

Отже ортодоксальний погляд на гроші як трансмісійний механізм ринкових транзакцій є вкрай суперечливим. Натомість кейнсіансько-інституційний підхід пропонує аналіз грошей як складного та важливого елемента, який розвивався та еволюціонував під впливом не тільки стихійних сил ринку, але й держави. В сучасній економіці розгорнулася активна боротьба за захоплення грошового простору, котрий зайнятий приватними грошима КБ. З одного боку, це цифрові валюти ЦБ (CBDC), що емітуються регуляторами та токенозовані електронні гроші КБ, а з іншого – віртуальні валюти (криптовалюти, стейблкоени), котрі емітуються приватними економічними акторами. В найближчому майбутньому саме ці нові форми цифрових грошей будуть конкурувати між собою, намагаючись захопити грошовий

простір КБ з використанням власних цифрових платформ. На сучасному етапі виділяють 2 основних напрями розвитку нових форм цифрових грошей:

– інноваційний, на основі віртуальних валют. Від традиційних фіатних грошей їх відрізняє наявність властивостей товарних та/або кредитних грошей;

– еволюційний – на основі розвитку монетарних інструментів та електронних грошей (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація цифрових валют

Цифрові валюти				
За природою походження	Віртуальні валюти		Електронні валюти	
За інституційною приналежністю, наявністю та формі втілення грошового зобов'язання	Цифрові валюти ЦБ	Токенізовані	Стейблкосни	Криптовалюти
		електронні гроші	фінансових, технологічних компаній	
		кредитних інституцій		
	Централізований випуск		Децентралізований випуск	
	Офіційно визнані форми цифрових грошей			
	Такі, що розвиваються форми цифрових грошей			
	Офіційно не визнані в якості цифрових грошей			

Джерело: складено автором на основі [1, 2]

Розуміння природи грошей, їх властивостей, еволюції, ґрунтовний аналіз сучасних монетарних систем сприятиме ефективній розробці державної національної монетарної політики з метою запобігання руйнівним наслідкам кризових явищ грошово-кредитної сфери. Повоєнний розвиток монетарної системи України в сучасному глобалізованому інформаційно-економічному середовищі зіткнеться з тим, що попит на нові форми цифрових грошей матиме вирішальне значення. В цих умовах нагальним постане питання формування якісно оновленої політики НБУ, основні принципи якої слід формувати вже зараз.

Список використаних джерел

1. Bossone B. and Haines M. CBDC Next-Level: A New Architecture for Financial Stability. Levy Economics Institute WP. 2023. № 1015, p. 1–61.
2. Brunner K. The Uses of Money: Money in the Theory of an Exchange Economy. American Economic Review. 1971. Vol. 61, № 5, p. 784–805.
3. Clower R. The Keynesian Counter-Revolution: A Theoretical Appraisal. Macmillan. Reprinted in Clower. 1987. London, UK.
4. Niehans J. Money and Barter in General Equilibrium with Transaction Costs. American Economic Review. 1971. Vol. 61. № 5. P. 773–783.
5. Wray L. R. Money. Levy Economics Institute. WP. 2010. № 647, p. 1–22.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ГЛОБАЛЬНОГО ЕКСПОРТНОГО СЕРЕДОВИЩА: ОСНОВНІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТРЕНДИ ХХІ СТОЛІТТЯ

ТИМОХОВА ГАЛИНА,

доцент Харківського національного університету
імені Василя Каразіна, Україна
(orcid.org/0000-0001-5352-6960)

АНАНЧЕНКО ДАР'Я,

здобувач освітнього ступеня «бакалавр» освітньої програми
«Міжнародний менеджмент та бізнес-комунікації» Харківського
національного університету імені Василя Каразіна, Україна

У ХХІ столітті глобальне експортне середовище зазнало кардинальних змін, обумовлених численними соціально-економічними, технологічними та політичними трансформаціями. Темпи змін у міжнародному економічному середовищі прискорюються, вимагаючи від нас здатності адаптуватися та впроваджувати інноваційні методи економічного управління. Розглянемо ключові тренди, які визначають обличчя глобального експорту в поточному сторіччі.

По-перше, значне зростання обсягу міжнародної торгівлі демонструє, наскільки глобальна економіка стала взаємозалежною. За даними, частка експорту товарів у світовому ВВП зросла з менш ніж 10 % у 1900 році до приблизно 25 % у 2020-х роках [1]. Це свідчить про